

SVENSKLÄRARNAS ERFARENHETER AV SPRÅKPROFIL PÅ GYMNASIET

Miisa Gustafsson
Kandidatavhandling i
svenska
Institutionen för språk- och
kommunikationsstudier
Jyväskylä universitet
2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Miisa Gustafsson	
Työn nimi Svensklärarnas erfarenheter av språkprofil på gymnasiet	
Oppiaine Ruotsin kieli	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 28+2
Tiivistelmä Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten lukion ruotsinopettajat ovat käsitelleet lukion uusimpaan opetussuunnitelmaan (LOPS2019) lisättyä kieliprofiilia ruotsinopetuksessa ja millaisia kokemuksia ja mielipiteitä heillä siitä on. Kieliprofiili on kielentunneilla työstettävä portfolio, jonka tavoitteena on auttaa opiskelijoita tunnistamaan oma kielitaitonsa ja ottamaan enemmän vastuuta kielenoppimisestaan. Tutkielman aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, johon vastasi 42 lukiossa työskentelevää ruotsinopettajaa. Kyselylomake sisälsi yhteensä 16 kysymystä, joista osa oli suljettuja ja osa avoimia. Avointen kysymysten vastaukset analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kieliprofiilin toteutuksessa on vaihtelua, muun muassa sisällössä, alustoissa ja tukimateriaalien käytössä. Vaihtelua on myös siinä, kuinka paljon vastuuta opiskelijoilla on kieliprofiilin täyttämisenä. Tutkimuksessa nousi esiin, että opettajilla on kieliprofiilityöskentelystä sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia. Viidesosa uskoi, että opiskelijat ovat pitäneet kieliprofiilista ja neljäsosa piti sitä hyödyllisenä. Positiivista on esimerkiksi se, että kieliprofiilityöskentely on kehittänyt opiskelijoiden taitoja koskien kielenopiskelua ja muuta opiskelua. Toisaalta lähes puolet opettajista uskoi, että opiskelijat eivät ole pitäneet kieliprofiilityöskentelystä. Tämän lisäksi noin 40 % mielestä kieliprofiili ei ole hyödyllinen. Syynä tähän opettajat mainitsivat muun muassa ajanpuutteen ja epävarmuuden kieliprofiilin tavoitteista. Moni opettajista toivoi selkeämpiä ja yhtenäisempiä ohjeita kieliprofiilityöskentelylle sekä tarkempia perusteluja, miksi sitä tehdään.	
Asiasanat kieliprofiili, lukio, kieliprofolio, kielenopetus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

Muita tietoa

DIAGRAM

DIAGRAM 1	Informanternas undervisningserfarenhet på gymnasiet	13
DIAGRAM 2	Stödmaterial för planeringen av språkprofilen.....	16
DIAGRAM 3	Plattformer för arbetet med språkprofilen.....	20

INNEHÅLL

1	INLEDNING	1
2	BAKGRUND	3
	2.1 Portföljmetoden.....	3
	2.2 Språkprofil i gymnasiets läroplan	4
	2.2.1 Bearbetning av språkprofilen	4
	2.2.2 Målen för språkprofilarbetet.....	5
	2.2.3 Tidigare studier om språkprofilen.....	6
	2.3 Erfarenheter av portföljmetoden i språkundervisning.....	7
3	MÅL, MATERIAL OCH METOD	11
	3.1 Mål.....	11
	3.2 Material.....	11
	3.3 Analysmetod.....	13
4	RESULTAT	15
	4.1 Behandling av språkprofilen	15
	4.1.1 Planering och stödmaterial	15
	4.1.2 Behandling av språkprofilen på modulerna	17
	4.1.3 Innehåll och plattformar.....	18
	4.2 Upplevelser av språkprofilen.....	20
	4.2.1 Positiva upplevelser	20
	4.2.2 Negativa upplevelser	21
5	SAMMANFATTANDE DISKUSSION	25
	LITTERATUR	27
	BILAGA 1: ENKÄT	

1 INLEDNING

Den nyaste läroplanen för gymnasiet trädde i kraft hösten 2021. Ett nytt tillägg till Grunderna för gymnasiet läroplan 2019 (härefter GLP2019) är språkprofil. Språkprofilen är en portfölj som studerandena bearbetar i språkundervisning för att reflektera över sina språkkunskaper och sin språkinläring (GLP2019: 131, 136). Språkprofilen ska behandlas i språkundervisningen, åtminstone på den första och på den sista modulen¹ av obligatoriska studier samt frivilligt på andra moduler i språkämnen (Utbildningsstyrelsen 2023). I denna studie ligger fokuset på svenskundervisningen och på svensklärarnas erfarenheter av språkprofilarbetet.

Eftersom språkprofilen är ett nytt tillägg till läroplanen, finns det ännu inte mycket forskning om den (se dock t.ex. Uotila 2021). Således finns det inte någon forskning om hurdana erfarenheter och åsikter språklärare har om denna reform. Det är viktigt att undersöka språkprofilen eftersom den berör alla gymnasister och språklärare åtminstone i svensk- och engelskundervisning.

Även om språkprofilen är en nyhet i gymnasiet läroplan, är språkportföljer inte någon ny idé. Det finns likadana portföljer, såsom den europeiska språkportföljen (fi. kielisalkku, eng. European Language Portfolio) som har använts i grundskolan (se t.ex. Utbildningsstyrelsen 2022a). I några fall har den europeiska språkportföljen tillämpats på gymnasienivån (se t.ex. Lammi 2002, Järvinen 2005, Kinnunen 2015) även om den inte har ingått i läroplanen.

Syftet med denna studie är att ta reda på hur svensklärarna har behandlat språkprofilen i praktiken, till exempel vilka verktyg de har använt och hur ofta de har behandlat språkprofilen på modulerna i svenska. Det är intressant att undersöka hurdana resurser lärarna har använt och var de har hittat information om språkprofilen. Lärarna har relativt mycket frihet att planera hur de vill bearbeta

¹ I stället för kurser består gymnasiestudierna nuförtiden av *moduler* som kan bildas till större *studieavsnitt* i lokala läroplaner (GLP2019: 10).

språkprofilen på modulerna, vilket kan leda till att bearbetningen varierar mycket beroende på läraren. Ett annat syfte med min studie är att undersöka hurdana åsikter svensklärarna har om språkprofilen, till exempel hurdana för- eller nackdelar språkprofilen har enligt dem. Det är viktigt att undersöka lärarnas tankar eftersom lärarna har ansvar för hur studerandena ska arbeta med språkprofilen på lektionerna.

2 BAKGRUND

I detta kapitel diskuterar jag centrala teman för min studie. Först diskuteras vad som menas med portföljmetoden generellt. Därefter fokuseras på språkprofilen, hur den ska bearbetas, vad dess syfte är och hur den har undersökts tidigare. Till sist presenteras tidigare studier om portföljmetoden i språkundervisning.

2.1 Portföljmetoden

Språkprofil är en portfölj som studerandena ska arbeta med i språkundervisningen. Generellt sett betyder *portfölj* en samling av arbeten som man själv har skapat (Gustafsson 2004: 1). Portföljer kan användas för olika åldersgrupper och i olika kontexter (Niikko 2011: 102). Det finns olika typer av portföljer och de kan vara digitala eller i pappersform (Gustafsson 2004: 2). Som undervisningsmetod har portföljer två viktiga syften. För det första blir studeranden medveten om sin inlärningsprocess och för det andra ser läraren utvecklingen hos studeranden och på så sätt kan bedöma studerandens kunskapsnivå (Gustafsson 2004: 4). Gustafsson (2004: 4) har definierat fyra portföljtyper som är "*arbetsportfölj, produktportfölj, utvärderingsportfölj och CV*"². De olika typerna skiljer sig i hurdan information man ska tillägga, till exempel bara de slutgiltiga arbetena eller också skisser. Därtill kan syftet med portföljen variera. Syftet kan exempelvis vara att visa utvecklingsprocessen eller de kunskaper som man har nått. Andra vanliga syften kan vara att portföljen stöder studerandens egen reflektion över sin inläring eller hjälper till med arbetssökning efter studierna. Av dessa typer liknar språkprofilen mest en arbetsportfölj eftersom den är avsedd för studerandens eget bruk och den inte ska bedömas.

² Läs mer om olika portföljtyper i Gustafsson 2004.

Det verkar vara så att den europeiska språkportföljen är den mest använda portföljmetoden i språkundervisningen. Mig veterligen finns det ändå inte mycket forskning om portföljmetodiken i språkämnen på grundskola- och gymnasienivå, varken i Finland eller internationellt, vilket också Lammi (2002: 50) konstaterar. Däremot har portföljmetoden använts på universitetsnivå, exempelvis i obligatoriska språkstudier (se t.ex. Manner-Kivipuro m.fl. 2018). Det är ändå viktigt att notera att även om det inte finns forskning, kan det vara så att portföljmetoden används i språkundervisning mer i verkligheten.

2.2 Språkprofil i gymnasiets läroplan

2.2.1 Bearbetning av språkprofilen

Enligt GLP2019 ska alla gymnasister skapa en språkprofil. Språkprofilen är en personlig portfölj som studerandena arbetar med under gymnasietiden (Inha m.fl. 2019: 33). Språkprofilen är en obligatorisk del av språkstudierna (Utbildningsstyrelsen 2023). Studerandena skapar sin språkprofil i början av gymnasiestudierna och fortsätter att bearbeta den på senare moduler. Språkprofilen ska behandlas i början och i slutet av obligatoriska moduler i A-lärokurs och i B1-lärokurs samt på valfria moduler vid behov (Utbildningsstyrelsen 2023). Lokala läroplaner kan erbjuda noggrannare råd om språkprofilarbetet (Utbildningsstyrelsen 2023). Man kan till exempel bestämma om vilken modul språkprofilarbetet ska börjas på och hurdana arbetsätt och innehåll den ska bestå av (Utbildningsstyrelsen 2023).

Enligt Inha m.fl. (2019: 1) får studerandena vara kreativa och själva välja plattformen där man utarbetar språkprofilen. Plattformen kan exempelvis vara Google Classroom, Microsoft 365 eller sociala medier. Därtill får man bifoga bilder, videor eller liknande till språkprofilen. Fast språkprofilen är personlig, ska läraren också hjälpa studerandena och leda arbetet, och studerandena får samarbeta exempelvis genom att göra uppgifter tillsammans.

Anvisningar för språkprofilarbetet är inte så detaljerade eller konkreta utan de beskriver snarare idén bakom och målen med språkprofilen. Å ena sidan ger det lärarna mer frihet, men å andra sidan också mer ansvar att planera arbetet enligt sin egen vilja. Enligt Utbildningsstyrelsen (2023) kan språkprofilen bestå av fyra delar men det är inte obligatoriskt, vilket indikerar att varje lärare kan bestämma sig för hurdana delar språkprofilen ska innehålla.

De delar som språkprofilen föreslås bestå av enligt Utbildningsstyrelsen (2023) är:

1. Beskrivning av studerandens alla språkkunskaper och kunskapsnivån i dem. "Alla språk" betyder också de språk som studeranden inte har lärt sig i formell undervisning. Som ett hjälpmedel i självbedömningen kan studerandena använda "Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling" som är en bilaga i GLP2019 (370–379). Denna nivåskala baserar sig på den europeiska referensramen för språk (eng. Common European Framework of Reference for Languages, här efter CEFRL) av Europarådet men den är en tillämpad version för finländska skolor (GLP2019: 370). Nivåskalan presenteras i tabellform och varje nivå har en egen tabell där det finns kolumner för förmågan att kommunicera, att tolka texter och att producera texter. Nivåerna är på skalan A1.1-C1.1.
2. Beskrivning av vilka språkinlärningskunskaper- och strategier studeranden har och använder.
3. Bevis för studerandens språkkunskap. Studeranden kan bifoga exempelvis texter, videor eller ljudfiler för att presentera sina språkkunskaper.
4. Andra möjliga intyg, såsom ett intyg av ett muntligt prov.

Utöver läroplanen finns det även andra resurser som lärarna kan använda när de planerar språkprofilarbetet. Till exempel finns det material skapat av Utbildningsstyrelsen (se t.ex. Inha m.fl. 2019). Det här materialet innehåller till exempel information om språkprofilen och dess områden, hur studerandena kan skapa sin egen språkprofil samt exempelövningar för studerandena. Några läroboksserier innehåller också anvisningar till och idéer om språkprofilen, till exempel läroboksserien *Fokus* som är avsedd för medellång svenska (Bergö 2022). I *Fokus* behandlas språkprofilarbetet åtminstone i de tre första läroböckerna och till exempel i boken för den första modulen finns det instruktioner för att skapa språkprofil (Bergö 2022: 15).

2.2.2 Målen för språkprofilarbetet

Språkprofilen har två stora mål: att studerandena övar att känna igen sina språkkunskaper och lär sig att ta mer ansvar för sin språkinläring (Utbildningsstyrelsen 2023). Studerandena ska kartlägga sina "styrkor" och "utvecklingsområden" i språkinläring samt vilka språk de använder såväl i skolan som på fritiden (Utbildningsstyrelsen 2022b). Syftet är att studerandena på så sätt blir bättre på att lära sig språk (Utbildningsstyrelsen 2022b). Därtill är meningen att studerandena stärker bilden av hurdana de är som språkinlärare och som språkanvändare (Utbildningsstyrelsen 2022b). Studerandena lär sig "att förstå den

egna språkliga och kulturella identiteten, att bemöta olika människor samt att förstå hur den egna språkliga och kulturella bakgrunden inverkar i olika kommunikationssituationer" (Utbildningsstyrelsen 2022b).

Inha m.fl. (2021) diskuterar motiveringar för språkprofilen och varför ett sådant verktyg skapades. I gymnasieundervisningen har det tidigare inte lagts tillräckligt mycket vikt vid flerspråkigheten och hela språkkunskapen som man kan ha, vilket kan leda till att studerandena inte kan se värdet av all kunskap som de redan erövat. Därtill finns det oro över faktumet att allt färre studerande lär sig valfria språk och att finländarnas språkkunskaper blir allt ensidigare. Enligt Inha m.fl. (2021) fungerar också språkpedagogik (fi. *kielikasvatus*) som ett större tema bakom språkprofilen. Den framhävs även i GLP2019. Språkpedagogik betyder att man lyfter fram vikten av språk och all den språkkunskap som studerandena har samt att man ökar språkmedvetenhet hos studerandena (GLP2019, 126). Meningen är att språkprofilarbetet bidrar till att studerandena når dessa mål (Inha m.fl. 2021).

I läroplanen definieras inte direkt vad som menas med begreppet *språkmedvetenhet*. Enligt Lahti m.fl. (2020: 37) varierar definitionen av begreppet *språkmedvetenhet* beroende på synvinkeln. Lahti m.fl. (2020: 37) konstaterar att synen på språkmedvetenhet i finska skolor är samhällelig, vilket betyder att fokuset är på att lyfta fram språkets roll i allt som vi gör. Både på grundskolans och gymnasiets läroplan är det centralt gällande språkmedvetenhet att bli medveten om och uppskatta den språkliga och kulturella mångfalden som finns (Lahti m.fl. 2020: 33).

2.2.3 Tidigare studier om språkprofilen

Eftersom språkprofilen är så ny är forskningen om den mycket begränsad. Det är förstås naturligt att man inte har kunnat forska i resultaten av språkprofilarbetet innan lärarna och studerandena har bearbetat den för en längre period. Innan den nyaste läroplanen trädde i kraft, studerade Uotila (2021) språklärarnas föreställningar om hurdana för- och nackdelar språkprofilen skulle ha. Forskaren var speciellt intresserad av språkprofilens möjliga påverkan på studerandenas språkmedvetenhet och intresset att lära sig flera språk. Forskaren gjorde semi-strukturerade intervjuer med fyra språklärare och materialet analyserades med innehållsanalys (Uotila 2021: 3). De viktigaste resultaten var att lärarna tyckte att idén bakom och syften med språkprofilen är bra men de var osäkra på hur bearbetning av språkprofilen ska fungera (Uotila 2021: 23). Enligt lärarna skulle möjliga fördelar med språkprofilen vara att den höjer språkmedvetenheten och motivationen i språkämnerna, den tar hänsyn till flerspråkiga studerande och den kan vara ett sätt att bevisa studerandens

språkkunskaper, exempelvis i arbetssökning. Å andra sidan var de intervjuade oroliga över att lärarna inte har tid för att fördjupa sig i språkprofilen och dess möjligheter. I så fall skulle bearbetningen av språkprofilen förbli bristfällig och potentialen med språkprofilen skulle inte nås. Därtill tyckte lärarna att anvisningarna för språkprofilen var för ospecifika och de kände att det skulle bli svårt att börja planera hur de skulle implementera språkprofilen. Det måste ändå noteras att Uotilas (2021) studie gjordes innan den nya läroplanen trädde i kraft och det har sedan dess kommit ut mera resurser och information för lärare (se t.ex. Utbildningsstyrelsen 2023). Den föreliggande studien kan möjligen besvara om föreställningar hos de intervjuade lärarna i Uotilas (2021) studie har förverkligats eller inte samt om det har kommit fram några andra för- eller nackdelar som inte nämns i Uotila (2021).

2.3 Erfarenheter av portföljmetoden i språkundervisning

Språkprofilen i gymnasiet är inte den enda typen av språkportföljer som finns. Olika typer av språkportföljer skiljer sig exempelvis till innehåll, längd på bearbetningsperioden och bedömning. Språkportföljer kan även tillämpas för olika åldersgrupper och på olika nivåer. I detta kapitel ska jag presentera hurdana språkportföljer det finns och diskutera skillnader mellan dem samt hurdana erfarenheter man har fått av dem.

En typ av språkportfölj som även har använts i flera EU-länder är den europeiska språkportföljen (fi. kielisalkku, eng. "The European Language Portfolio", härefter ESP). Den utvecklades av Europarådet år 2001, samtidigt med CEFR (Little 2012: 275). ESP består principellt av tre delar: *språkpass* (fi. kielipassi, eng. the language passport), *språkbiografi* (fi. kielenoppimiskertomus, eng. the language biography) och *dossier* (fi. työkansio, eng. the dossier) (Little 2012: 275–276). I språkpasset självbedömer studeranden sina språkkunskaper med hjälp av CEFR och beskriver var och hur hen använder olika språk i sitt liv (Little 2012: 276). Med hjälp av språkbiografen sätter studeranden mål för sig själv och kan själv bedöma om hen har nått dem. I språkbiografen kan studeranden också fundera på sina inlärningsstilar och -strategier (Little 2012: 276). I dossiern samlar studeranden texter och uppgifter för att illustrera nivån på sina språkkunskaper (Little 2012: 276). Det finns endast generella anvisningar för ELP, det vill säga det finns inga separata anvisningar för olika åldersgrupper (Little 2012: 276). Emellertid har olika ESP-modeller utvecklats i EU-länder, till exempel avsedda för olika skolnivåer (Europarådet 2023).

ESP syftar till att studerandena lär sig att reflektera över hur de lär sig och använder

språk och att de blir motiverade genom att deras utveckling i språkkunskaper synliggörs (Europarådet 2023). Därtill är det ett sätt att samla in dokumentation för studerandenas språk- och kulturella kunskaper som de kan använda senare i livet, exempelvis i arbetssökning (Europarådet 2023). Det nämns även att alla språkkunskaper kan upptas i ESP fast studeranden inte har lärt sig dem i formell undervisning (Europarådet 2023). Enligt Kohonen (2020: 69–70) har undersökningar på europeisk nivå visat en rad olika fördelar med ESP. Inlärare kan på ett konkret sätt se hur deras språkkunskaper utvecklas och de lär sig att ta ansvar för sitt eget lärande. Därtill är ESP ett bra sätt för inlärarna att ange individuella mål och att visa sina språkkunskaper till exempel när de söker jobb (Kohonen 2020: 69–70).

Den europeiska språkportföljen har tillämpats även i finländska skolor (se t.ex. Kohonen 2020). Den finska versionen inlemmades i Grunderna för grundskolans läroplan år 2014 och den är avsedd för grundskolan (Kohonen 2020: 67). ESP är ändå inte obligatorisk på grundskolan utan dess användning endast rekommenderas (Erickson & Pakula 2017: 11). Till största delen verkar den finska ESP-modellen likna den ursprungliga versionen men en skillnad finns i *dossier*-delen. I den finska versionen har *dossier* delats vidare i två delar: i den första (fi. salkkuvihko) tillägger studeranden olika övningar och i den andra (fi. näytekansio) tillägger studeranden arbeten och intyg som är avsedda att presentera studerandens kunskaper (Kohonen 2005: 12). ESP är relativt likadan med språkprofilen när det gäller strukturen och målen. Till exempel motsvarar de olika delarna i hög grad varandra fast det finns en separat del för andra intyg i språkprofilen. Även Utbildningsstyrelsen (2023) har konstaterat att språkprofilen och den finska ESP är mycket likadana men att det finns skillnader. I språkprofilen beaktas exempelvis även några andra mål i GLP2019 som inte finns i läroplanen för grundskolan (Utbildningsstyrelsen 2023).

I vissa fall har den europeiska språkportföljen tillämpats på gymnasienivån redan tidigare fast en språkportfölj inte har ingått i läroplanen, såsom i Lammi (2002), Järvinens (2005) och Kinnunens (2015) studier. I alla dessa tre skiljer behandling av språkportföljen sig lite från varandra. Lammi (2002) undersökte användning av den europeiska språkportföljen på gymnasiet i B1-svenska, med särskilt fokus på hur portföljarbetet påverkar motivationen av studerande. Det fanns sammanlagt 87 informanter som var förstaårsstuderande på gymnasiet. Materialet samlades in med hjälp av två enkäter under ett års lopp. Portföljen var i pappersform och den bestod både av arbeten och av reflektioner som lämnades in till läraren i slutet av kurserna (Lammi 2002: 47). Det fanns vissa teman som portföljarbetena skulle behandla men annars fick studerandena fria händer i vilka arbeten de ville bifoga. Reflektioner gjordes flera gånger under kursens gång. I reflektionerna fick studerandena

exempelvis sätta mål för sig själva och senare fundera på hurdan utveckling de märker och om de har nått målen, men också fundera på mer generella frågor såsom hurdan språkinlärare man är (Lammi 2002: 47–49). Portföljen användes också som en del av bedömning på kursen.

I Järvinen (2005) rapporterades om erfarenheter hos tre språklärare som använde den europeiska språkportföljen i engelskundervisning på gymnasiet, med speciellt fokus på att utveckla skriftlig färdighet. I Järvinens (2005) studie var studerandena också förstaårsstuderande som bearbetade språkportföljen under ett år. I denna portfölj samlade studerandena in alla uppsatser som de gjorde under årets lopp. Därtill gjorde de självbedömning i början och i slutet av året samt fick feedback av läraren.

Till skillnad från Järvinen (2005) och Lammi (2002) undersökte Kinnunen (2015) en elektronisk språkportfölj som arbetssätt på en kurs i B1-svenska på gymnasiet. Typen av språkportfölj som användes i hennes studie var också ELP men med fokus endast på *dossier*-delen. Portföljerna bestod av en samling av arbeten som studeranden själv hade producerat och reflektioner över studerandens egen inläring (Kinnunen 2015: 2, 27). Språkportföljen bedömdes av läraren och den användes i stället för ett prov för att ange kursbetyget (Kinnunen 2015: 52).

I alla tre studier upplevdes språkportföljen mestadels positivt. Enligt Järvinen (2005: 181) var språkportföljen ett fungerande sätt att undervisa i skriftlig färdighet och lärarna tyckte att studerandena hade en positiv inställning till portföljarbetet. Speciellt skriftlig feedback från läraren visade sig vara nyttigt för studerandena och de tog vara på feedbacken för att förbättra sina uppsatser. I Lammis (2002: 145) studie kom det fram att pojkar hade en lite positivare attityd till språkportföljen än flickor. Enligt studerandena var språkportföljen ett trevligt och lärorikt arbetssätt. Det var också bra att man hade frihet att påverka innehållet av sin språkportfölj och att man kunde se sin utveckling. Därtill tyckte nästan 80 % av studerandena att språkportföljen hade bidragit positivt till deras motivation i svenskinläring, 13 % märkte ingen förändring och cirka 4 % tyckte att motivationen hade försämrats (Lammi 2002: 145). Även Kinnunens (2015: 89) huvudresultat var att studerandena upplevde språkportföljarbetet positivt. Det kom också fram att arbetet elektroniskt med hjälp av surfplattor höjde motivation i svenskinläring, till exempel därför att det var lätt att använda elektroniska källor (Kinnunen 2015: 90). Därtill utvecklade självstyrning av studerandena i någon mån (Kinnunen 2015: 90).

Som utmaning nämnde både Lammi (2002) och Järvinen (2005) att språkportfölj som arbetssätt var mer tidskrävande för läraren och att planeringen tog mycket tid.

Däremot upplevdes språkportföljen inte som ett speciellt tidskrävande arbetssätt enligt Kinnunen (2015: 65). Kinnunen (2015: 58, 65–66) konstaterar att det tog tid att bedöma språkportföljerna i slutet av kursen men under kursen behövde läraren inte planera lektionerna speciellt mycket och i stället för att undervisa agerade läraren mer som en "rådgivare" eller "stödjare" på lektionerna. Enligt Lammi (2002: 145) upplevde dock även några studerande att portföljen var för tidskrävande samt tråkigt och svårt. Järvinen (2005: 182) konstaterar att något som borde beaktas är att självbedömning kan vara svårt för gymnasister i början och att det kan vara nyttigt att öva den steg för steg.

Sammanfattningsvis verkar det vara så att erfarenheterna av portfölj som undervisningsmetod i språkämnerna är både positiva och negativa. Forskningen tyder på att en stor del av studerandena har en positiv syn på portföljmetoden, exempelvis därför att den är motiverande, mer personlig och ger studeranden mer frihet. Från lärarnas synvinkel tycks portfölj vara ett lämpligt sätt att se hela inlärningsprocessen av studerandena. Den största utmaningen verkar vara att portföljmetoden kräver mycket tid. Det måste ändå noteras att bearbetning av portföljer varierar: till exempel används språkportföljen i Lammis (2002), Järvinens (2005) och Kinnunens (2015) studier för bedömning, medan språkprofilen används mer för studerandens reflektion och inte nödvändigtvis som bedömningsmetod. Det kan leda till att lärarnas och studerandenas åsikter om och erfarenheter av språkprofilen inte är likadana i den föreliggande studien.

3 MÅL, MATERIAL OCH METOD

I det här kapitlet presenterar jag målet med denna studie. Därtill beskriver jag hur studien utfördes, det vill säga materialinsamling, analysmetod och informanter.

3.1 Mål

Studien har två mål. Det första målet är att undersöka hur språkprofilen har bearbetats i praktiken i svenskundervisning på finskspråkiga gymnasier. Det andra målet är att studera hur svensklärarna har upplevt språkprofilarbetet och hurdana åsikter de har om det.

Studien avser att besvara följande frågor:

1. Hur har svensklärare behandlat språkprofilen i svenskundervisningen?
2. Hur har svensklärare upplevt arbetet med språkprofilen?

Med fråga 1 syftar jag på frågor såsom vilka arbetsätt språklärare och studerande har använt, hur ofta språkprofilen har behandlats och hur mycket svensklärare har samarbetat med andra språklärare i frågor som rör språkprofilen. Avsikten med fråga 2 är att ta reda på hurdana för- och nackdelar lärarna har stött på och hur de skulle utveckla språkprofilen.

3.2 Material

Materialet samlades in med en enkät. Enkät är en insamlingsmetod som passar både till kvalitativ och kvantitativ forskning (Alanen 2011: 146). Denna studie är kvalitativ,

det vill säga meningen var inte att generalisera resultaten utan att samla in ett relativt litet antal svar. Enligt Alanen (2011: 148) är det vanligt att fenomen som inte har forskats mycket tidigare studeras först med hjälp av enkät och kvalitativ analys. Enligt Tuomi & Sarajärvi (2018: 84) är enkät en passlig metod om forskaren vill veta vad man tänker om någonting eller varför man gör någonting på så sätt som man gör. Enkät fungerar bra när forskaren vill brett få olika slags svar eftersom den är ett effektivt sätt att samla in mycket material (Alanen 2011: 160). Särskilt då min mening är att studera hurdana olika arbetssätt lärare har använt, fungerar en enkät väl eftersom man kan få svar från flera personer effektivare än exempelvis i intervjuer. En utmaning med enkäter är att man inte kan få så djupa svar på frågor särskilt om deltagarnas åsikter eftersom man inte kan ställa tilläggsfrågor. På så sätt skulle en intervju också ha varit en möjlig metod. Å andra sidan möjliggör en mindre grupp av informanter att man kan använda både slutna och öppna frågor i enkäten och på så sätt få mer djupgående svar (Alanen 2011: 148).

Enkäten skapades i digital form i Webropol som är ett digitalt verktyg för att skapa frågeformulär. Enkäten var på finska och den bestod sammanlagt av 16 frågor. Enkäten innehöll både slutna och öppna frågor (se bilaga 1). Öppna frågor var avsedda för att deltagarna fick uttrycka sina tankar friare och med egna ord. Det var viktigt att lyfta fram lärarnas egna erfarenheter och tankar kring temat vilket skulle ha varit omöjligt endast med slutna frågor. I öppna frågor kan deltagarna fritt berätta till exempel om sina åsikter (Bell 2014: 138, se även Alanen 2011: 151). Eftersom mitt forskningstema är nytt, finns det frågor som bäst kan besvaras fritt, till exempel frågan om hur svensklärarna skulle vilja utveckla språkprofilen. Enkäten skapades så att alla informanter inte såg alla frågor utan några frågor syntes endast om informanten hade svarat på föregående frågan på ett visst sätt. Alla öppna frågor var inte obligatoriska att svara på utan meningen var att deltagarna fick motivera och precisera sina svar om de ville.

Enkätsvaren samlades in i januari 2023. Före publiceringen av enkäten utförde jag en pilot med en person som också var en svensklärare i ett gymnasium. Piloten visade att enkäten och frågorna fungerade på så sätt som de skulle och inga förändringar gjordes i enkäten. Länken till enkäten skickades via en e-postlista vars medlemmar var gymnasielärare i svenska. Enkäten var anonym och deltagarna fick bekanta sig med forskningsredogörelsen och gav tillstånd till att deras svar får användas i undersökningen.

Informanterna i studien är svensklärare som undervisar i svenska på finskspråkiga gymnasier. Det finns sammanlagt 42 informanter som har undervisat på gymnasiet från under ett år till över 21 år (se diagram 1).

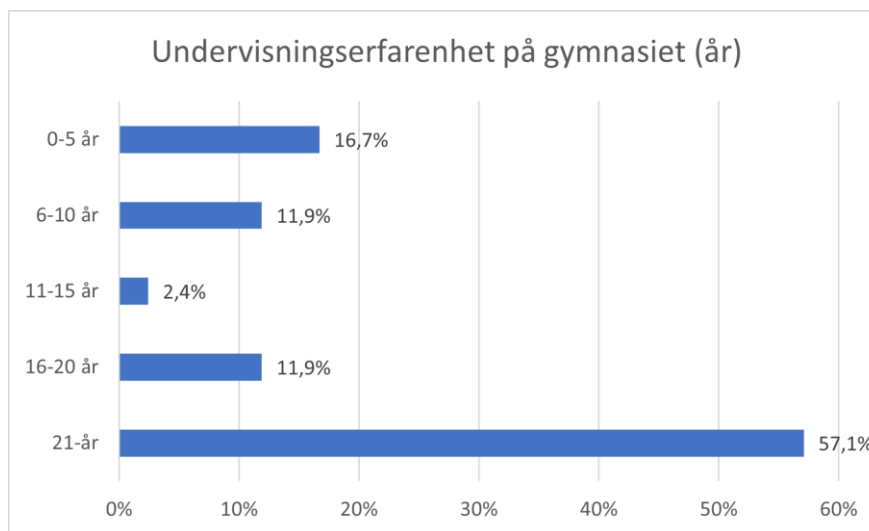

DIAGRAM 1 Informanternas undervisningserfarenhet på gymnasiet

Alla informanter har undervisat på B1-lärokursen och 40 % (n=17) har också undervisat på A-lärokursen. 39 av informanterna har behandlat språkprofilen i undervisningen och 3 av informanterna har inte gjort det.

3.3 Analyismetod

Denna studie är kvalitativ och avsikten är att presentera vilka olika teman informanterna har tagit upp gällande språkprofilen. Meningen är inte att generalisera resultaten eller att jämföra olika grupper. För att presentera resultaten av de slutna frågorna, det vill säga hur många informanter som har svarat på ett visst sätt, anger jag numeriska och procentuella siffror. Därtill presenterar jag de väsentligaste observationerna och teman som upprepades i de öppna frågorna. För att analysera de öppna frågorna använde jag innehållsanalys som metod. Syftet med innehållsanalysen är att ordna materialet i kategorier samt sammanfatta och beskriva den forskade företeelsen med hjälp av materialet (Tuomi & Sarajarvi 2018: 122; Vuori u.a.). Mer specifikt gick jag först igenom materialet och kategoriserade det i specifika kategorier baserat på teman som uppkom i de slutna enkätfrågorna. Därefter gick jag igenom svaren på de öppna frågorna och definierade kategorier enligt temana som

uppkom i svaren. I Resultat-kapitlet presenterar jag resultaten som jag har kategoriserat i olika teman och motiverar dem med hjälp av citat.

4 RESULTAT

I detta kapitel presenterar jag resultat av analysen. Först presenteras hur informanterna har behandlat språkprofilen i praktiken (4.1). Därefter diskuteras hurdana upplevelser och åsikter informanterna har om språkprofilen (4.2). Resultaten exemplifieras med hjälp av citat som jag har översatt från finska till svenska.

4.1 Behandling av språkprofilen

Avsikten med den första forskningsfrågan är att undersöka hur svensklärarna har börjat bearbeta språkprofilen. Teman som behandlas är planering, inklusive stödmaterial och samarbete med kollegor, och implementering på modulerna, det vill säga hur ofta språkprofilen behandlas, vad den innehåller och vilka plattformar som används.

4.1.1 Planering och stödmaterial

I GLP2019 finns inte detaljerade anvisningar för språkprofilen utan meningen är att varje lärare får själv bestämma hur språkprofilen ska bearbetas (se avsnitt 2.1.1). Det har förmodligen lett till att lärarna har behövt även annat stödmaterial för planeringen. Av svaren framkommer att 95 % (n=37) av informanterna har använt flera typer av stödmaterial för att söka information. Den populäraste källan för information är läroböcker och lärarmaterialet i dem: 90 % (n=35) av informanterna har använt dem (se diagram 2).

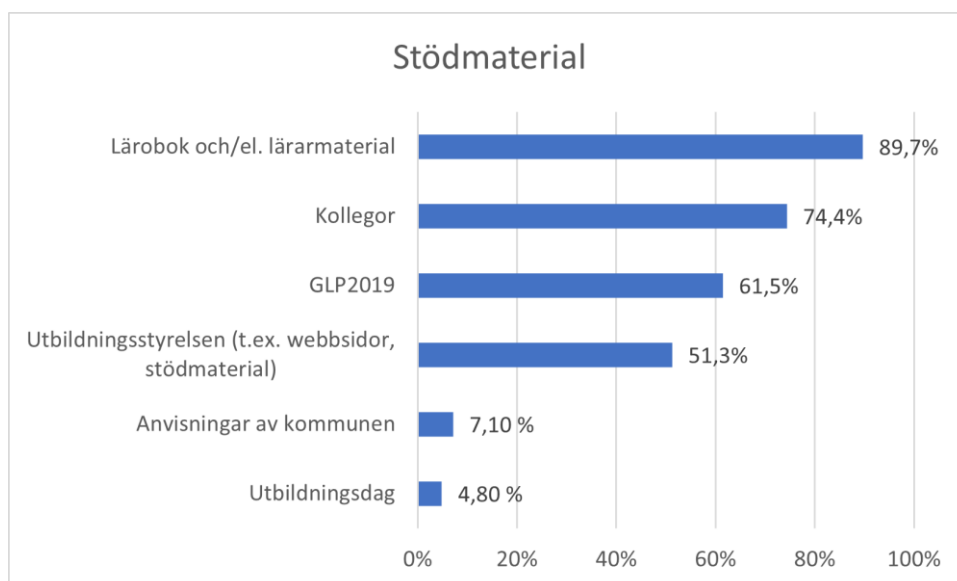

DIAGRAM 2 Stödmaterial för planeringen av språkprofilen

Stöd från och samarbete med kollegor visar sig ha varit en viktig resurs för informanterna. Som framkommer av diagram 2 har cirka tre fjärdedelar av informanterna fått information om språkprofilen från sina kollegor. Därtill kommer det fram att cirka 95 % har samarbetat med andra språklärare gällande språkprofilen åtminstone litet. Mer specifikt har 59 % av informanterna (n=19) samarbetat litet eller ganska litet. 36 % (n=14) har samarbetat ganska mycket eller mycket. Av alla svar kommer det inte fram om informanterna har samarbetat med andra svensklärare eller med lärare i andra språk. Emellertid nämner några informanter specifikt samarbetet med andra svensklärare eller engelsklärare. Några rapporterar att de har samarbetat med andra svensklärare och de har kommit överens om hur de bearbetar språkprofilen i svenskämnet men inte i andra språkämnen.

Informanterna uppger flera olika skäl till samarbetet. Det oftast nämnda skälet är att komma överens om tillvägagångssätten så att alla lärarna bearbetar språkprofilen på ett likadant sätt. Temana som nämns är övningar, övningstyper och plattform. Därtill har informanterna diskuterat på vilka moduler språkprofilen behandlas och på vilken modul behandlingen börjas samt hur mycket tid ska användas till språkprofilarbetet. Informanterna har också försäkrat att alla lärare har samma krav på studerandena. Citat (1), (2) och (3) är exempel på det här:

(1) "Vi har tillsammans gått igenom vilka delar av språkprofilen som naturligast kommer fram i vartdera ämne. På så sätt har vi försökt att undvika att varje lärare ska behandla varje område av språkprofilen på sina moduler."

(2) "[Vi har kommit överens om] på vilken plattform språkprofilen överhuvudtaget görs i vår skola (staden har inte ett gemensamt tillvägagångssätt)"

(3) "Vi har huvudsakligen frågat varandra och funderat på vilken plattform språkprofilen görs på. --Därtill har jag diskuterat med kollegor om vi korrigerar uppgifter i språkprofilen och hur i så fall. I dessa frågor har vi försökt att komma överens."

En informant nämner också att hen har diskuterat med andra lärare endast generellt hur de har bearbetat språkprofilen men att de inte har kommit överens om några gemensamma tillvägagångssätt (se citat (4)).

(4) "Vi har huvudsakligen diskuterat språkprofilen på en allmän nivå samt hur varje svensklärare behandlar språkprofilen på sina kurser (det vill säga litet)"

En informant nämner även samarbetet med andra språklärare i sociala medier, det vill säga med lärare utanför ens eget gymnasium (se citat (5)).

(5) "Huvudsakligen har samarbetet betytt diskussioner i sociala medier om vad det här [språkprofilen] verkligen innebär. Alla verkar vara lite förvirrade. Men jag tror att behandlingen av språkprofilen har nog lyckats på miniminivån"

Syftet med språkprofilen är att den bearbetas i olika språkämnerna. På gymnasiet är det också möjligt att gruppen förändras i varje period och studerandena kan ha olika lärare på olika moduler. Således kan det vara nyttigt att samarbeta med andra språklärare så att alla lärare har likadana tillvägagångssätt, till exempel samma plattform och likadana bedömningsprinciper såsom informanterna nämner. Annars kan det uppstå problem, såsom att studerandena måste göra samma uppgift flera gånger eller att språkprofilen inte blir en enhetlig helhet om delar av den har sparats på olika plattformar.

4.1.2 Behandling av språkprofilen på modulerna

Enligt Utbildningsstyrelsen (2023) ska språkprofilen behandlas minst på den första och den sista modulen av de obligatoriska modulerna och det gäller både B1- och A-lärokursen. Enligt svaren verkar det vara så att den största delen bearbetar språkprofilen "så litet som möjligt", det vill säga enligt minimikravet. 59 % (n=23) uppger att studerandena bearbetar språkprofilen på ett par moduler. 23 % (n=9) av informanterna nämner explicit i en öppen fråga att deras studerande behandlar språkprofilen på den första och på den sista obligatoriska modulen. Enligt 41 % (n=16) av informanterna bearbetar studerandena språkprofilen på varje eller nästan varje modul, vilket är alltså mer än minimikravet. Ingen uppger att de skulle bearbeta språkprofilen flera gånger på varje modul.

Det varierar också hur mycket studerandena själva har ansvar för arbetet. Några informanter har gett mer ansvar för studerandena, till exempel att de får själva fylla sina språkprofiler när de vill men läraren kollar inte om alla gör det (se citat (6)). Några informanter bestämmer vilka arbeten studerandena ska bifoga till språkprofilen och antingen kollar arbeten eller inte (se citat (7)). Flera informanter har också gett anvisningen att studerandena ska fylla språkprofilen åtminstone på den första och den sista modulen och därtill får de själva fylla i sina språkprofiler på andra moduler om de vill (se citat (12) och (13)).

(6) "Anvisningen är att studerandena ska komplettera språkprofilen på varje modul men jag övervakar det inte på något sätt"

(7) "På varje modul befäller jag studerandena att bifoga sina uppsatser i språkprofilen. Å andra sidan vet jag inte om någon faktiskt gör det."

4.1.3 Innehåll och plattformar

I enkätsvaren kommer det fram att informanterna använder språkprofilen på olika sätt och det verkar vara så att informanterna betonar lite olika aspekter i språkprofilen. Några informanter använder språkprofilen på ett sätt som liknar exempelstrukturen av Utbildningsstyrelsen (2023). Den innehåller mångsidigt självbedömning, kartläggning av språkkunskaper och samling av arbeten som har gjorts på modulerna (se avsnitt 2.2.1). Till exempel beskriver två informanter arbetet på följande sätt:

(8) "Alla skrivuppgifter och andra arbeten på varje modul sparas i språkprofilen. Likaså självbedömningsformulär osv."

(9) "Uttalsprov, uppsats, cv och arbetsansökan ska fyllas. Därtill valfria övningar från läroboken som råkar passa till språkprofilen."

Några informanter använder språkprofilen mest för kartläggning av språkkunskaper och för självbedömning, såsom framkommer av citat (10) och (11).

(10) "På första svenskmodulen fylls en självbedömning, på den femte modulen en annan."

(11) "Bara kartläggningsuppgifter i början"

Andra informanter använder språkprofilen mer som en arbetsportfölj. Arbetsportföljen är avsedd för studerandens eget bruk och de får själv välja vad de vill bifoga till den (Gustafsson 2004: 4). Till exempel uppmuntrar några informanter studerandena att samla in olika arbeten, såsom uppsatser och andra uppgifter som de har gjort på modulen, såsom framkommer av citat (12) och (13) (se också citat (6)):

(12) "På den första och den sista obligatoriska [modulen] bearbetar vi den tillsammans. På andra moduler påminner jag dem om den och tipsar vilka arbeten man kunde bifoga till den."

(13) "På den första och sista obligatoriska modulen sparas tid speciellt för att bearbeta språkprofilen tillsammans. På andra moduler gör vi några uppgifter med en anvisning att tillfoga uppgiften till språkprofilen om studeranden vill. --"

Såsom framkommer av citat (14), använder en informant språkprofilen mer som en CV-aktig portfölj där man samlar sina bästa arbeten för att presentera sina kunskaper och vad man har lärt sig men som inte visar utvecklingsprocessen (Gustafsson 2004: 4):

(14) "Jag har gett studerandena anvisningen att bifoga bra/lyckade arbeten från varje modul till språkprofilen."

GLP2019 eller Utbildningsstyrelsens stödmaterial erbjuder inte någon gemensam plattform där man ska skapa språkprofilen utan läraren får bestämma vilken plattform som används. Det är också möjligt att kommunen har bestämt om en gemensam plattform som ska användas i alla gymnasier i kommunen. Det verkar vara så att plattformar används mångsidigt eftersom 39 % (n=15) av informanterna har valt flera alternativ i flervalsfrågan om vilka hjälpmedel deras studerande använder (jfr. diagram 3). De populäraste plattformarna är Google Drive, Microsoft 365 och Google Classroom (se diagram 3). Dessa plattformar är troligen redan bekanta för både lärarna och studerandena och används mycket i svenskundervisning även annars, jämfört exempelvis med sociala medier. Således är det förståeligt att de är populäraste. Å andra sidan kommer det inte fram av svaren om det är läraren eller studerandena som har valt plattformen för språkprofilen. Det är intressant att 13 % (n=5) av informanterna inte vet vilken plattform sina studerande använder. Det ger ett intryck att dessa informanter har gett mer ansvar på studerandena och låtit dem välja plattformen själv.

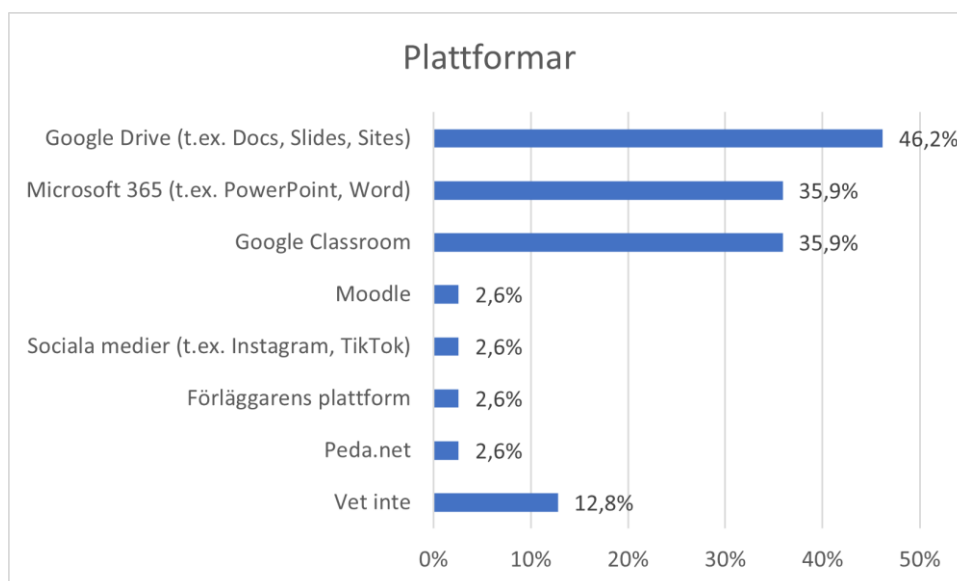

DIAGRAM 3 Plattformar för arbetet med språkprofilen

Det är naturligt att det finns mycket variation i hur språkprofilen har implementerats eftersom anvisningar för språkprofilarbetet inte är detaljerade och inte förpliktar lärarna att agera på ett visst sätt eller att använda en viss plattform. Även om Utbildningsstyrelsen (2023) har presenterat några förslag om hurdana delar språkprofilen kan innehålla, får lärarna själva planera hur och hur mycket de vill använda språkprofilen (se avsnitt 2.2.1).

4.2 Upplevelser av språkprofilen

Den andra forskningsfrågan handlar om hurdana erfarenheter och åsikter svensklärarna har om språkprofilen. I analysen kom det fram att erfarenheterna är tydligt antingen positiva eller negativa. Av den anledningen har resultaten delats i positiva och negativa upplevelser.

4.2.1 Positiva upplevelser

Cirka en femtedel (21 %, n=8) av informanterna håller delvis med om att studerandena har tyckt om att bearbeta språkprofilen. Informanterna nämner till exempel att det är bra att språkprofilen är personlig och att studerandena får reflektera över just sina egna erfarenheter, vilket gör den mer intressant. Språkprofilen ger studerandena

också en möjlighet att reflektera över sina känslor och tankar helt ärligt och fritt, utan tryck att texten ska bedömas.

Därtill håller cirka en fjärdedel (26 %, n=10) av informanterna delvis eller helt med om att språkprofilen har varit nyttig för studerandena. Informanterna har märkt att språkprofilen har utvecklat studerandenas förmåga att bedöma sin egen kunskapsnivå (se t.ex. citat (15)). Flera informanter nämner även att språkprofilen möjliggör att studerandena kan se och följa sina egna inlärningsprocesser samt fundera på sina inlärningsätt (se t.ex. citat (16) och (17)). Dessa förmågor har att göra med språkinlärningskunskaper och språkmedvetenhet vilka är språkprofilens syften. Detta resultat tyder således på att dessa syften har nåtts, åtminstone i någon mån.

(15) "De [studerandena] har lärt sig att bedöma sin kunskapsnivå i de språk som de kan bättre än tidigare."

(16) "Jag tror att studerandena förstår och ser utvecklingen av sina språkkunskaper med hjälp av [språk]profilen."

(17) "Reflektion över språkkunskaper samt övningar angående eget liv och egna kunskaper"

Därtill nämner informanter utveckling i kunskaper som är relevanta för studier och livet i allmänhet, såsom kunskap att sätta mål och att självbedöma och reflektera (se citat (18)).

(18) "Självbedömning/-reflektion har gjorts mer, vilket säkert har väckt några studerande att fundera på sina studier mer målinriktat och speciellt från sina egna mål."

Även enligt Uotila (2021: 43–44, 46) trodde lärarna att språkprofilen kommer att påverka studerandenas språkmedvetenhet på ett positivt sätt, till exempel så att studerandena funderar på sina styrkor och svagheter i språk och vad de redan kan och vad de ännu kunde utveckla. I Uotila (2021: 48) nämns också att språkprofilen kunde höja motivationen i språkinläring men det nämner ingen av informanterna i den föreliggande studien.

4.2.2 Negativa upplevelser

Även om informanterna lyfter fram flera positiva egenskaper av språkprofilen, uttrycker de också kritik mot den. Nästan hälften av informanterna (49 %, n=19) håller delvis inte eller inte alls med om att studerandena har tyckt om språkprofilen. Därtill

uppgger 10 % (n=4) att de inte har någon åsikt om frågan samt 21 % (n=8) att de inte vet svaret.

Ett skäl som flera informanter nämner är att varken lärarna själva eller studerandena i grunden har förstått varför språkprofilen ska göras eller vilken nytta den medför. Sammanlagt 41 % (n=16) av informanterna håller delvis inte eller inte alls med om påståendet att språkprofilen är nyttig. Osäkerhet om nyttan är även ett skäl till att några inte alls har behandlat språkprofilen i svenskundervisning. Bland informanterna finns tre som inte har behandlat språkprofilen och alla av dem uppgger att de inte förstår nyttan eller att språkprofilen är onödig. Av svaren framgår att många inte har kunnat motivera nyttan till sina studerande eftersom den inte är klar för dem heller. De tror att studerandena inte är motiverade av språkprofilarbetet och att de inte tycker att den är nyttig, såsom framkommer av följande citat:

(19) "Det är troligen ganska oklart för dem vilken nytta språkprofilen har och varför den görs. Även för läraren är detta ganska oklart."

(20) "Jag vet inte om den är nyttig. Jag har inte kunnat "sälja" den till mina egna studerande."

(21) "--Därtill funderar jag över den konkreta nyttan av språkprofilen, vilket många studerande säkert också gör"

(22) "Till den största delen [av studerandena] känns språkprofilen bara som en extrauppgift som man måste göra men som inte är nyttig när man förbereder sig för studentskrivningar eller i det riktiga livet."

I svaren repeteras flera gånger en negativ attityd mot språkprofilen. Några informanter anser att språkprofilen är mindre viktig än andra innehåll som ska behandlas i svenskundervisning och inte räknas som "riktig språkinläring". Detta tankesätt kommer fram till exempel i citat (23) och (24):

(23) "-- eller sedan som ett annat alternativ radera hela grejen [språkprofilen] från läroplanen för all tid som läggs på språkprofilen är bort från själva språkinläringen"

(24) "[Man borde] utelämna [språkprofilen] helt och fokusera på språkinläring."

Som diskuterades i avsnitt 2.2.2 har språkprofilen ändå flera syften, såsom att öka språkmedvetenhet och självstyrning. I informanternas svar kommer upp ett förslag att utveckla av språkprofilen kunde motivera hurdan nytta språkprofilen erbjuder till studerandena på ett tydligare och mer konkret sätt. Mer detaljerade anvisningar skulle kunna hjälpa lärarna att planera språkprofilarbetet och bidra även till studerandenas motivation.

Som en annan utmaning nämns brist på tid flera gånger. Sammanlagt åtta informanter föreslår att språkprofilen kunde till och med uteslutas helt från läroplanen. Flera informanter uttrycker att det finns för mycket att gå igenom på modulerna och därför finns det inte tillräckligt mycket tid för språkprofilen, såsom framkommer av citat (25) och (26):

(25) "Jag undrar om den här [språkprofilen] överhuvudtaget är ett nödvändigt tillägg. Studerandenas språkförmåga försämras hela tiden och det borde finnas mera resurser för språkundervisningen. Moduler på gymnasiet är väldigt fulla av innehåll. Helt enkelt räcker tiden inte ens till dessa, ännu mindre till att behandla språkprofilen ordentligt."

(26) "Det borde kanske finnas mer tid för den [språkprofilen]. Modulerna är så fulla av innehåll att det är svårt att hitta tid också för den här [språkprofilen]. Också annars är studerandena tvungna att själva gå igenom mycket av innehållet."

Även alla de tre som inte har behandlat språkprofilen nämner brist på tid som ett skäl varför de inte har gjort det, såsom framkommer av citat (27), (28) och (29):

(27) "-- Modulerna är så fulla av innehåll att jag lägger tid på något viktigare."

(28) "Jag behandlade den [språkprofilen] på modulerna 1-2 i engelska och det var helt onödigt. --Vi lärare kunde inte följa dess behandling på något sätt och den skulle ha tagit mycket tid från undervisningen. Jag beslöt mig att inte behandla den i svenska, varken i A- eller B-lärokursen."

(29) "--Det finns så mycket annat som man borde hinna göra på modulerna att jag inte vill lägga min tid på den nu. Man hinner inte annars heller gå igenom allt innehåll på modulerna i fred."

För att lösa de ovannämnda utmaningarna, det vill säga brist på tid och osäkerhet på nyttan, föreslår över hälften av informanterna (59 %, n=23) att innehåll av och anvisningar för språkprofilen borde vara enhetligare och tydligare. I svaren kommer det fram att flera informanter tycker att anvisningarna är otydliga och att de inte har tillräckligt bra hjälpmedel, vilket har gjort planeringen svårare. En gemensam plattform skulle spara tid och vara lättare att använda (se citat (30) och (31)).

(30) "En gemensam riksomfattande anvisning skulle vara bra. Nu har lärarna lämnats helt ensamma att fundera över det här."

(31) "Anvisningarna borde vara tydligare och framför allt saknar jag en tydlig gemensam plattform där man skapar den."

Några informanter är också oroliga över att språkprofilarbetet inte är enhetligt, utan det varierar mycket beroende på läraren eller orten, såsom framkommer av följande citat:

(32) "Noggrannare, riksomfattande ramar så att även det slutliga arbetet skulle vara åtminstone lite likadant"

(33) Utbildningsstyrelsen kunde skapa en plattform och en språkprofilmodell som skulle vara behändig att använda så att studerandena skulle ha en likadan språkprofil oavsett gymnasiet eller orten."

Sammanfattningsvis verkar det vara så att de positiva upplevelserna gäller särskilt innehållet och syftet, såsom att språkprofilen är nyttig och den stöder utvecklingen av vissa kunskaper. Däremot har de negativa upplevelserna mest att göra med implementeringen: anvisningarna upplevs som otydliga och behandlingen som tidskrävande. Å andra sidan uttrycker informanterna också kritik mot nyttan av språkprofilen och de önskar att den skulle motiveras bättre.

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I denna studie var syftet att studera hur svensklärare på gymnasiet har behandlat den nya språkprofilen och hurdana erfarenheter de har om språkprofilen. Lärarnas uppfattningar samlades in med hjälp av en enkät som besvarades av 42 svensklärare. Enkätsvaren analyserades med hjälp av innehållsanalys.

Det kom fram att behandling av språkprofilen varierar mellan lärarna. Det finns variation i innehållet, till exempel i vilken slags uppgifter som ska bifogas, vilka aspekter som betonas samt hur mycket ansvar studeranden har. För planeringen av språkprofilarbetet använde nästan alla lärare flera källor, varav de populäraste var läroböcker och lärarmaterialet, kollegor och läroplanen. Nästan alla lärare har samarbetat med kollegor åtminstone i någon mån och det största skälet till samarbetet var att komma överens om likadana tillvägagångssätt. Majoriteten av lärarna rapporterade att de behandlar språkprofilen enligt minimikravet, det vill säga på den första och sista modulen av obligatoriska studier. Lärarna uppgav att studerandena använder olika plattformar, varav tre största var Google Drive, Microsoft 365 och Google Classroom. Enligt Uotilas studie (2021: 40) där språklärare intervjuades om deras tankar före språkprofilen trodde lärarna att språkprofilen kommer att bearbetas på mycket varierande sätt på grund av mycket frihet som lärarna har. Det stämmer med resultaten i den föreliggande studie.

När det gäller lärarnas erfarenheter kom det fram att de har både positiva och negativa erfarenheter av språkprofilen. Cirka en femtedel av lärarna trodde att studerandena har tyckt om språkprofilarbetet och cirka en fjärdedel att den har varit nyttig. Som fördelar nämndes exempelvis att språkprofilen har utvecklat kunskaper gällande språkinlärning och livet i allmänhet, såsom förmågan att bedöma sin egen kunskapsnivå och att sätta mål. Den är också ett sätt för studerandena att följa sin egen inlärningsprocess. Även tidigare studier tyder på att studerandena förhåller sig

mestadels positivt till portföljmetoden i språkundervisning (se avsnitt 2.3). Till skillnad från exempelvis Lammis (2002) och Kinnunens (2015) resultat nämnde lärarna i den föreliggande studien inte att språkprofilen skulle ha bidragit till studerandenas motivation i språk.

De två oftast nämnda utmaningarna var brist på tid och att betydelsen med och nyttan av språkprofilen är oklara både till lärare och till studerandena. Drygt hälften av lärarna önskar att språkprofilen skulle vara enhetligare och tydligare, till exempel gällande anvisningar, övningar och plattform. Därtill önskar många att nyttan av språkprofilen skulle motiveras tydligare. En stor arbetsbörda och stress hos gymnasielärarna nämndes även av lärarna i Uotila (2021: 32) som en utmaning med språkprofilen. De misstänkte att brist på tid skulle leda till att språkprofilen skulle behandlas bara litet och inte såsom den är avsedd. För att spara tid önskades en gemensam plattform och tydligare anvisningar även av lärarna i Uotila (2021: 33). Portföljmetoden tycks generellt vara en tidskrävande metod för lärare (se avsnitt 2.3).

Enkät som materialinsamlingsmetod fungerade bra och informanterna gav informativa svar i öppna frågor. Antalet informanter var dock relativt litet vilket betyder att resultaten inte kan generaliseras eller anses representera lärarnas åsikter generellt. Därtill baserar sig alla resultat i denna studie på lärarnas egna upplevelser och beskrivningar, vilket leder till att det är möjligt att resultaten inte stämmer med det som de gör i verkligheten.

Mer relevanta resultat om språkprofilen och dess behandling kan man få först om ett par år då den nyaste läroplanen har varit i kraft längre. I fortsättningen skulle det vara viktigt att studera även studerandenas egna upplevelser av språkprofilen. Det kunde också hjälpa i utvecklingsprocessen av språkprofilen så att den skulle bli så nyttig som möjligt för studerande. En annan möjlighet att undersöka i framtiden är att jämföra olika grupper, till exempel skillnader i bearbetningen mellan A- och B1-lärokurser eller mellan olika språk.

Språkprofilen är ett relevant tema att undersöka eftersom den är ny och därför har inte forskats mycket tidigare. Emellertid är den nuförtiden en rätt så stor del av gymnasiets språkundervisning eftersom den är obligatorisk och berör alla gymnasister. Avhandlingen kan potentiellt erbjuda idéer om hur språkprofilen kunde utvecklas och ge inspiration till språklärare, till exempel genom att visa vilka resurser andra språklärare har använt i planeringen och på vilka olika sätt andra har bearbetat språkprofilen.

LITTERATUR

- Alanen, R. 2011. Kysely tutkijan työkaluna. I: P. Kalaja, R. Alanen & H. Dufva (red.). *Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas*. Helsingfors: Finn Lectura, 146–161.
- Bell, J. 2014. *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur. 4:de uppl.
- Bergö, A-L. 2022. *Reflektion av de uppdaterade målen för gymnasiets läroplan (2019) i "Fokus" läroböckerna i svenska som andraspråk*. Biämneshandling vid Jyväskylän universitet.
- Erickson, G. & Pakula, H.-M. 2017. Den gemensamma europeiska referensramen för språk: Lärande, undervisning, bedömning – ett nordiskt perspektiv. *Acta Didactica Norge*, 11(3). <https://doi.org/10.5617/adno.4789>.
- Europarådet. 2023. *European Language Portfolio (ELP)*. <https://www.coe.int/en/web/portfolio/home>. (Hämtad: 3.3.2023.)
- Gustafsson, J. 2004. Portföljer, en bärande idé?. *Studies in Educational Policy and Educational Philosophy*, 2004(2). DOI: 10.1080/16522729.2004.11803889.
- Inha, K., Halvari, A., Nummela, Y. & Sigvart, S. 2019. Kieliprofiili - Työkalu kielenopiskeluun.
- Inha, K., Halvari, A. & Kuukka, K. 2021. Lukion opetussuunnitelman monikielinen käänne. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(2). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2021/lukion-opetussuunnitelman-monikielinen-kaanne>
- Vuori, J. u. ä. Laadullinen sisällönanalyysi. I: J. Vuori (red.). *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tammerfors: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>. (Hämtad: 15.5.2023).
- Järvinen, H. 2005. Eurooppalainen viitekehys opettajan työvälineenä: salkkutyoiskentely kirjoittamisen opetuksessa lukiossa. I: V. Kohonen (red.). *Eurooppalainen kielisalkku Suomessa: Tutkimus- ja kehittämistyön taustaa ja tuloksia*. Helsingfors: WSOY. 173–184.
- Kinnunen, A. 2015. *När man själv fick bestämma över vad och hur man gör - Elektronisk språkportfolio i svenskundervisning i gymnasiet*. Avhandling pro gradu vid Tammerfors universitet. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/97060>
- Kohonen, V. 2005. Eurooppalaisen kielisalkun kehittämistyö ja tavoitteet: miten kielisalkku voi edistää kielikasvatusta? I: V. Kohonen (red.). *Eurooppalainen kielisalkku Suomessa: Tutkimus- ja kehittämistyön taustaa ja tuloksia*. Helsingfors: WSOY. 7–44.
- Kohonen, V. 2020. Advancing language education in the context of developing the European Language Portfolio in Finland. I: E. Ropo & R. Jaatinen (red.). *Subject Teacher Education in Transition: Educating Teachers for the Future*. Tammerfors: Tampere University Press, 49–84.

- Lahti, L., Harju-Antti, R., & Yli-Jokipii, M. 2020. Kielitietoisempaa aineenopettajuutta etsimässä - kielididaktiikkaa kaikkiin oppiaineisiin. I: R. Hilden & K. Hahl (red.). *Kielididaktiikan katse tulevaisuuteen: Haasteita, mahdollisuuksia ja uusia avauksia kielten opetukseen. Ainedidaktisia tutkimuksia* 17. 31–56. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/312321/Ainedidaktisia_tutkimuksia_17_Kielididaktiikan%20katse%20tulevaisuuteen.pdf
- Lammi, K. 2002. *Kielisalkku lukion ruotsin kielen opiskeluun motivoinnissa: opiskelijoiden ja opettajan kokemuksia*. Doktorsavhandling vid Jyväskylä universitet.
- Little, D. 2012. The European Language Portfolio in whole-school use. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 6(3), 275–285. DOI: 10.1080/17501229.2012.725254
- Manner-Kivipuro, J., Miettinen, E. & Wallinheimo, K. 2018. Portfolio arviointimenetelmänä. I: J. Jokinen, S. Karjalainen & H. Mäkäläinen (red.). *Kielenoppimisen kehittyvät arviointi- ja palautekäytänteet. Language Centre publications* 7. Helsingfors: University of Helsinki Language Centre. 29–46. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/230913>
- Niikko, A. 2001. Portfolio oppimisen ja kasvun välineenä. I: J. Enkenberg, P. Väisänen & E. Savolainen (red.). *Opettajatiedon kipinöitä: Kirjoituksia pedagogiikasta*. Joensuu: Joensuu universitet.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: uudistettu laitos*. Helsingfors: Tammi.
- Uotila, N. 2021. *Upper Secondary Language Teachers' Beliefs about the Language Profile*. Avhandling pro gradu vid Jyväskylä universitet.
- Utbildningsstyrelsen. 2019. Grunderna för gymnasiets läroplan (GLP2019). https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf. (Hämtad 2.11.2022.)
- Utbildningsstyrelsen. 2022a. *Den europeiska språkportföljen*. <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/den-europeiska-sprakportfoljen> (Hämtad: 2.11.2022.)
- Utbildningsstyrelsen. 2022b. *Språkprofilen*. <https://www.oph.fi/sv/sprakprofilen> (Hämtad: 2.11.2022.)
- Utbildningsstyrelsen. 2023. *Kieliprofiili*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kieliprofiili#>. (Hämtad: 4.3.2023.)

BILAGA 1: ENKÄT

1. Olen tutustunut tutkimusselosteeseen ja annan suostumuksen käyttää vastauksiani tutkimuksessa.
2. Kuinka monta vuotta olet työskennellyt opettajana lukiossa?
 - 0-5 vuotta
 - 6-10 vuotta
 - 11-15 vuotta
 - 16-20 vuotta
 - 21- vuotta
3. Mitä oppimäärää/-määriä olet opettanut syksystä 2021 lähtien? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.
 - A-oppimäärä
 - B1-oppimäärä
4. Oletko käsitellyt kieliprofiilia opetuksessasi?
 - Kyllä
 - En
5. Jos et ole käsitellyt kieliprofiilia opetuksessasi, miksi et?
6. Mistä olet löytänyt tietoa (esim. ohjeita) kieliprofiilin työstämisen tueksi? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.
 - Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019 (LOPS2019) / ePerusteet
 - Opetushallitus (esim. nettisivut, tukimateriaalit, Youtube-videot)
 - Oppikirja ja/ tai oppikirjan opettajan materiaali
 - Kollegoilta
 - Muu, mikä?
7. Kuinka paljon olet tehnyt yhteistyötä muiden kieltenopettajien kanssa koskien kieliprofiilia?
 - Paljon
 - Melko paljon
 - Melko vähän
 - Vähän
 - En ollenkaan
8. Jos olet tehnyt yhteistyötä: Millaisia kieliprofiilin toteutukseen liittyviä asioita olet käsitellyt yhteistyössä muiden kieltenopettajien kanssa? (esim. koskien työskentelytapoja tai kuinka usein ja millä kielten kursseilla kieliprofiilia työstetään)
9. Kuinka usein opiskelijat työstävät kieliprofiilia opetuksessasi?
 - Usean kerran joka moduulissa

- Pari kertaa joka moduulissa
 - Lähes joka moduulissa
 - Parissa moduulissa
10. Voit tarkentaa edellisen kohdan vastaustasi tässä
11. Millaisia apuvälineitä opiskelijasi ovat hyödyntäneet kieliprofiilityöskentelyssä? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.
- Microsoft 365 (esim. Powerpoint, Word)
 - Google Drive (esim. Google Docs, Google Slides, Google Sites)
 - Google Classroom
 - Sosiaalisen median alustat (esim. Instagram, Twitter, TikTok)
 - Muu, mikä?
 - En osaa sanoa
12. Uskon, että opiskelijat ovat pitäneet kieliprofiilityöskentelystä
- Täysin samaa mieltä
 - Jokseenkin samaa mieltä
 - Ei samaa eikä eri mieltä
 - Jokseenkin eri mieltä
 - Täysin eri mieltä
 - En osaa sanoa
13. Voit tarkentaa edellisen kohdan vastaustasi tässä
14. Uskon, että opiskelijat ovat hyötäneet kieliprofiilityöskentelystä
- Täysin samaa mieltä
 - Jokseenkin samaa mieltä
 - Ei samaa eikä eri mieltä
 - Jokseenkin eri mieltä
 - Täysin eri mieltä
 - En osaa sanoa
15. Millaisia hyötyjä kieliprofiilityöskentelystä on mielestäsi ollut opiskelijoille?
16. Miten kieliprofiilia tulisi mielestäsi kehittää?